

Ole Gunnar Austvik:

<http://www.kaldor.no/energy>

e-mail: ole.gunnar.austvik@kaldor.no

Gudbrandsdølen Dagningen (GD)

kronikk lørdag 23.oktober 1999

<http://www.gd-nett.no/>

Økonomisk utvikling og overnasjonalitet

Etter folkeavstemningen i 1994 har tempoet i Norges integrasjon med Europa gått raskere enn noen gang tidligere. Mye av grunnen ligger i EØS- og WTO-avtalene vi har inngått og de markedsmekanismer disse forløser.

Norge er et lite europeisk land med en åpen økonomi. Vår velferdsutvikling avhenger av at vi i omfattende grad kan handle varer og tjenester med andre land. Relativt til størrelsen på vår økonomi er vi, mer enn store land, avhengig av et velfungerende internasjonalt økonomisk system. Dette gjelder både for globale og europeiske handelsregler, så vel som for internasjonal makroøkonomisk stabilitet.

For å ivareta våre interesser om gjensidighet, vekst og stabilitet i den internasjonale økonomien har vi, som de aller fleste andre land i verden, i dette tiåret gått lange steg inn i et tettere økonomisk og politisk samkvem med andre land. Vi valgte full deltakelse i EUs indre marked gjennom EØS-avtalen, men ikke fullt medlemskap i EU. EØS-avtalen omfatter ikke jordbruk og fiske til forskjell fra et EU-medlemskap. Omtrent samtidig med EU-avstemningen gikk vi også inn i det nye globale rammeverket for internasjonal handel, gjennom å skrive under Uruguay-forhandlingene i Verdens handelsorganisasjon (WTO, tidligere GATT). Senere har vi i EU-sammenheng gått inn i Schengen-samarbeidet og godtatt Veterinæravtalen.

Både EUs og vårt eget nasjonale regelverk er underordnet WTOs regler for internasjonal handel. Selv om EØS-avtalen ikke omfatter landbruk, innebærer WTO-reglene at importbeskyttelsen for landbruket nå trappes gradvis ned. Den neste forhandlingsrunden i WTO starter i Seattle om noen uker, og er ment å føre reduksjonene i beskyttelsen videre.

Seattle-runden skal også begynne å gå inn på harmonisering av såkalte ”skjulte” handelshindringer, slik EUs indre marked allerede gjør. Harmonisering av samhandlende lands politikk kommer for å hindre at nasjonale tiltak skal virke konkurransevridende mellom land, og derved fungere som proteksjonistisk erstatning for de tradisjonelle handelspolitiske virkemidlene, som toll og kvoter. Politikkarmoniseringen i EU har på dette grunnlaget de siste årene gitt seg uttrykk i form av flere tusen direktiver om svært forskjelligartede spørsmål, som standardisering, sosiale spørsmål, offentlige støttetiltak og innkjøpsordninger, miljø m.v. Direktivene har etter hvert blitt norsk lov som følge av EØS-avtalen. Den nye WTO-runden skal ikke gå på langt nær så langt som EU gjør i harmonisering av nasjonal politikk. Utover landbruk vil den nye forhandlingsrunden særlig ta for seg spørsmål om handel og miljø, arbeidstakerrettigheter og handel og investeringspolitikk. Men samtidig vil ”skjulte” handelshindringer i økende grad bli stadig viktigere også i WTO-sammenheng.

Harmoniseringen av politikk gjennom EØS- og WTO-avtalene medfører (selvsagt) at vår handlefrihet i utformingen av egen politikk begrenses. I tillegg fører konkurransen i de frie internasjonale markedene til at nasjonale tiltak som vrir konkurransen mellom land

presses bort. Frihandelen fører til at avgifter og andre kostnadsdrivende faktorer for norsk næringsliv må tilpasses nivået i samhandlende land, jamfør diskusjonen om alkohol og tobakksavgifter, og moms på mat, i forbindelse med grensehandelen med Sverige.

Det globale og europeiske frihandelssystemet fordrer på denne måten at deltakende land må bli stadig mer like i sin økonomiske og sosiale politikk. Velfungerende og demokratiske overnasjonale institusjoner blir viktigere for utformingen av nasjonal politikk. Mindre nasjonal handlefrihet byttes mot fordelene av å kunne utnytte komparative fortrinn og stordriftsfordeler i større markeder, og derved få et høyere inntektsnivå.

Internasjonal frihandel og åpne økonomier begrenser også vår handlefrihet på det makroøkonomiske området. En offentlig etterspørselsstimulering for å dempe arbeidsløsheten i Norge fører til at etterspørselen øker, ikke bare etter norske, men også etter utenlandske, varer og tjenester. Tilnærmet fri import på de fleste produkter gjør at effekten av nasjonale makroøkonomiske tiltak reduseres. Det er i dag i praksis ikke mulig for en liten åpen økonomi å drive en makroøkonomisk stabiliseringspolitikk uavhengig av andre land.

I EU skal den økonomiske og monetære unionen (ØMU), og innføringen av den felles mynten, euro, være et tiltak for å effektivisere handelen gjennom å redusere usikkerhet og transaksjonskostnader i handelen mellom landene. Den skal også fjerne spekulasjon i endringer av medlemslandenes valutakurser, gjennom å fjerne valutaene. Spekulasjon er med å destabilisere valutamarkedene og dermed den makroøkonomiske utviklingen. Pengepolitikken (herunder fastsettelse av rentenivået) er nå overlatt den europeiske sentralbanken (ESB). Politikkharmomiseringen i Det indre markedet, de åpne økonomiene og den felles mynten vil etter hvert måtte føre til en harmonisering og noen form for samkjøring av eurolandenes finanspolitikk.

På globalt plan diskuterer gruppen av de syv/åtte store land i verden (G7/G8) og Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) også makroøkonomisk utvikling og politikk. Det internasjonale pengefondet (IMF), som arbeider for global pengepolitisk stabilitet, overvåker kontinuerlig den økonomiske situasjon og politikk i alle land med en konvertibel valuta.

Ved siden av oljeprisen, er de internasjonale fora diskusjonene foregår i, og den økonomiske politikken i eurolandene og i store land som USA, i dag kanskje vel så viktig for hovedtrekkene i norsk økonomisk utvikling som Norges egen penge- og finanspolitikk.

Hva er så konsekvensen av dette avhengighetsforholdet overfor omverdenen? Det er ytterst få mener at Norge skal velge seg bort fra deltakelse i det internasjonale handelssystemet. De fleste, både i Norge og i andre land, vil i utgangspunktet forsøke å trekke fordelene av det, og skjerme seg mot ulempene.

En slik både-og-strategi er imidlertid bare i begrenset grad mulig. Når handelen liberaliseres vil eksportnæringene i et land vinne og importkonkurrerende næringer tape. At importkonkurrerende næringer taper er ensbetydende med at andre lands eksportnæringer vinner. Selv om alle land i økonomisk forstand netto vinner på å liberalisere handelen, vil de enkelte produsentinteressene ikke være sammenfallende verken innen eller mellom land. Liberalisering av handelen innebærer derfor mange konflikter. I internasjonale handelsforhandlinger vil et lands muligheter til å eksportere bli satt opp mot at de åpner adgang til egne markeder for import fra andre land. Når eksempelvis landbrukssektoren nå omfattes av WTO-reglene, blir vi fanget av at vår politiske handlefrihet også på dette området reduseres. Eksport- og importkonkurrerende næringer innen landet blir satt opp mot hverandre.

I de nye globale handelsforhandlingene har vi på viktige områder produsentinteresser som i langt større grad er felles med EU, enn for eksempel med vår utenrikspolitiske allierte USA. Igjen kan landbruket tjene som eksempel. EUs landbruksproduksjon er hovedsakelig importkonkurrerende som vår. Landbruket i land som USA, Australia, New Zealand og

Argentina ønsker på den annen side å komme inn på europeiske markeder som eksportører. Skjermingsinteressene i internasjonal landbrukshandel vil i stor grad komme til å forfektes av EU i Seattle-forhandlingene. Resultatet av forhandlingene vil i sin tur direkte bestemme rammene for norsk landbrukspolitik.

EU ser nå ut til etterhvert å omfatte de fleste land i Europa. WTO omfatter etterhvert de fleste land i verden. Nasjonal politikk blir i stadig større grad bestemt gjennom slike institusjoner. Slik nasjonale interesseorganisasjoner og politiske partier påvirker beslutninger innen landet, påvirker (store) enkeltland og allianser av land beslutninger på de internasjonale plan, som i sin tur bestemmer mye av den nasjonale politikken.